

[1351 Op it mêd 2010 1-2]

Gerhard Hey, 'Soziolinguistische Untersuchungen der Triglossie auf der Insel Föhr'. Yn: P. Sture Ureland (útj.), Studies in Eurolinguistics, vol. 2. Berlin (2005), Logos Verlag, 415-448.

Yn dit artikel wurde wy op 'e hichte brocht fan 'e taalsitewaasje op it eilân Föhr. Dat bart op basis fan eardere ûndersikings fan Århammar om 1970 hinne, gegevens út 'e dissertaasje fan Bärbel Dinkelaker (2002; yn *Us Wurk* besprutsen yn 2007, s. 154-158) en fan ûndersikings fan 'e auteur sels. Dy komme út in Mannheimer skripsje út 1995, en út in letter ûndersyk fan sines fan 1997. Föhr kin ferdielt wurd yn trije parten. It haadplak Wyk is fierhinne Heechdútsk, wylst yn it westlik part it Frysk (Fering) mei in 60 persint noch altyd foar master opslacht. Op it eastlike plattelân jouwe it Fering, it Heech- en it Platdútsk inoar net folle ta. Wat út dizze stúdzje nei foaren komt, is dat de ferhâldings troch de jierren hinne aardich stabyl binne. Men kin der ek út ôfnimme dat in part fan 'e ynkommelingen it Fering oanleard hawwe moat. It Frysk liket oars typysk in taal foar yn 'e húshâlding en op 'e buorren. Yn 'e kommunikaasje mei bygelyks skoalmasters en autoriteiten rinne de persintaazjes dúdlik tebek.

(siebren dyk)

Sue Wright, 'Regional and Minority Languages on the WWW', Journal of Language and Politics 5 (2006), 189-216.

Yn it skriftlik gebrûk ha minderheidstalen oant no ta altyd lit ûnder de wet fan 'e lytse tallen: oanmeitsjen en fersprieden fan printwurk is navenant djoer. By de komst fan it World Wide Web is dêr lykwols feroaring yn kaam. De gefolgen dêrfan binne hjir ûndersocht foar minderheidstalen yn Frankryk (Oksitaansk), Itaalje (Piedmonteesk; Ladinysk; Sardynsk) en Nederlân (Westerlauwersk Frysk). Alle fiif komme yndied op it web foar. Faak sit de ynhâld fan 'e siden yn 'e hoeke fan taal- en kultuer. It docht bliken, der is in grut ferskil yn hoe'n grut part fan 'e webside yn 'e minderheidstaal skreaun is. Soks rint fan folslein ientalige siden oant siden mei geveltsjefrysk (troch de skriuwster "emblematic use" neamd). De lêsten komme opfallend folle foar yn 'e toeristyske sektor. Apart binne hjir de siden fan 'e Fryske kranten, dy't sprekkers noch wol ris yn it Frysk oanhelje.

Der besteane grutte ferskillen neffens wa't de websiden opset ha. Oerheidssiden binne der allinne mar foar talen dy't ek offisjeel erkend binne, dat it Oksitaansk is op dat mêd bygelyks swak fertsjintwurdige. It ûnderwiis en maatskiplike organisaasjes

hawwe in ridlik oanpart, mar de kommersjele sektor lit it oeral raar sitte. De skriuwster is wat dat oangiet foar it Frysk foar de takomst noch wol frij optimistysk, en dêrby ferwiist se nei wat bard is mei it Katalaansk en it Welsk. Der binne ek frijwat siden fan yndividuen, mar dy litte it der nei in earste entûsjast begjin faak by sitte.

Der is ek sjoen nei it soarte fan taal dat brûkt wurdt. Der binne hjir ferskillende tendinzen. Foarst ha minderheidstalen faak al in minder strakke standert as rykstalen, ek al wurdt de dialektsitewaasje yn Fryslân hjir wol wat bryk foarsteld: “In Súdwesthoeksk, the dialects are principally Klaiifrysk and Wâldfrysk”. It op skrift setten hat altyd al in foech standerdisearring meibrocht, allinnich al omdat faak oansletten wurdt by in besteande stavering en útjouwers graach in sa grut mooglik publyk berikke wolle. Dy útjouwersdruk mist lykwols op it ynternet en jo sjogge dan ek dat guon lju wer mear har eigen fariant fan 'e minderheidstaal begjinne te brûken.

(siebren dyk)

Ger J. de Haan, 'Het Fries en zijn verhouding met het Nederlands'. Yn: Nicoline van der Sijs, Jan Stroop & Fred Weerman (útjs.), Wat iedereen van het Nederlands moet weten en waarom. Amsterdam (2006), Bert Bakker, 246-257.

Yn 2006 is yn it sok fan 'e kanongoarre in boek ferskynd mei 26 stikken dy't as in foech basiskennis oangeande it Nederlânsk foarsteld wurde. It boek is ornearre foar in breed publyk, dat, neffens de redaksje yn syn ynlieding, soms wol allegearre mienings oer taal hat, mar faak mar min ynformearre is, wat ek gjin nij hoecht te dwaan, omdat taalkunde gjin skoalfak is. Ien fan 'e bydragen giet oer it Frysk, en dan benammen oer syn ferhâlding ta it Nederlânsk. Trije aspekten komme dêrby op it aljemint. Foarst it histoarysk komôf fan 'e taal, en dêrby syn dialektyske spried. In twadde aspekt is de sosjale posysje fan it Frysk, dy't neffens De Haan eins delkomt op in dialektstatus, alhoewol't de wurdearring fan 'e sprekkers dêr oer it generaal net mei yn oerienstimming is. Dêrom is faaks in tredde aspekt bedriigjender: de slûpende ferhollânsking fan 'e taal sels. In stevige (skriuw)taalnoarm soe dat proses faaks opkeare kinne, mar de breklike posysje fan 'e taal yn it ûnderwiis makket mei dat sa'n noarm him net sette kin.

(siebren dyk)

NOWELE 54/55 (2008)

De measte bydragen yn dizze dûbelde jefte fan *NOWELE* binne delslaggen fan lêzings holden op de konferinsje “Early and pre-historic language development in North-Western Europe” (Odense, 2006). Dat is ek tagelyk de haadtitel fan dizze útjefte, dy't oanfolle is mei in pear artikels dy't binnen it tema falle. Ien fan dy taheakke artikels is Frederik Kortlandt syn skôging oer “Anglo-Frisian” (pp. 265-278). Hy heakket

US WURK LIX (2010), p. 88

yn op in eardere diskusje tusken Patrick Stiles (yn *Friesische Studien* II, 1995) en Robert D. Fulk (yn *Approaches to Old Frisian Philology*, 1998). Kortlandt hâldt út dat er ta in oannimliker beskriuwing en folchoarder fan ‘e ûnderskate lûd-ûntjowings komme kin. Soks soe dêrmei wer in fierdere ferbettering fan Fulk syn útstel wêze, en fan Nielsen sines yn it *Handbuch des Friesischen* (2001) Hy moat dêrta wol oannimme dat de ynfaazje fan ‘e Angelen en de Saksen yn Ingelân fer-skillende barrens west hawwe moatte.

Nils Århammar jout him ek op it histoarysk-fonologyske mêd mei de fraach “Diphthongierung nach Palatal: eine altwestsächsische-altinselnordfriesische Parallele?” (pp. 309-348). Dat in foarôfgeande palataal, sismar /j/, ynfloed hie, is yndertiid útholden troch Otto Bremer, dy’t dêr doe ek fuortdaliks mar wylde etnyske konklúzjes oangeande de idintiteit fan ‘e eilânnoardfriezen oan ferbûn. Århammar komt der, yn neifolging fan Siebs en lettere ûndersikers, lykwols op út dat der gjin ferbân is. It palatale elemint soe domwei ûntstien wêze út in ûntjouwing /E:/ > /iE/ of /ia/. Dit net sa maklik tagonklike artikel moat by neiere bestudearring foar de histoaryske lûdleare fan it Noardfrysk gâns opsmite. Dat sit him dan benammen yn ‘e noaten en de “Anhang”, dy’t meiïnoar mear romte yn beslach nimme as de haadtekst sels.

Wol tagonklik skriuwt Rolf Bremmer yn syn “North-Sea Germanic at the cross-roads: the emergence of Frisian and Hollandish” (pp. 279-308). It is in oersetten en hjir en dêr oanpaste en by de tiid brochte ferzje fan syn stik yn ‘e bondel *Negen eeuwen Friesland – Holland* út 1997. Hy behannelet dêryn de fraach yn hoefier oft Hollân earder Frysktalich west hat. Foar it noardlike part stiet dat wol fêst, mar mear súdoan komt it mei de data krupper om. In lestige fraach bliuwt dêrby ek yn hoefier oft it Aldfrysk fan it Ingweoansk te skieden is. It hast letterlike brekpunt soe neffens Bremmer de Aldfrysk Brekking wêze. In fjildnamme ‘t *Joch* by Rijnsburg (< afr. *tiuch*) is ek ynhâldlik dan in sterke oanwizing. Toponimen as *Zwet(te)* en *Tillebreg* (by Hillegom) passe dêrnei kreas yn it patroan.

(siebren dyk)

Nils Århammar, ‘Das Nordfriesische, eine bedrohte Minderheitensprache in zehn Dialekten: eine Bestandsaufnahme’. Yn: Horst Haider Munske (útj.), Sterben die Dialekte aus? Vorträge am Interdisziplinären Zentrum für Dialektforschung an der Friedrich-Alexander-Universität Erlangen-Nürnberg, 22.10.-10.12.2007. [Utjefte: 2008]. Allinne op ynternet: http://www.opus.ub.uni-erlangen.de/opus/volltexte/2008/952/pdf/IZD_Arhammar_Das_Nordfriesische.pdf

Yn ‘e hjerst fan 2007 hat H.H. Munske, ûnder oare bekend as haadredakteur fan it *Handbuch des Friesischen*, in rige foardrachten organisearre oer it tema “Sterben die Dialekte aus?”. Ien fan ‘e sprekkers wie Nils Århammar, dy’t it Frysk, en dan benammen it Noardfrysk, foar syn

rekken naam. It is in helder, goed lêsber en goed dokumintearre ferhaal wurden, dat op it lêst útrint op in foech *document humain*.

Århammar hâldt him frij strak oan it tema, en syn úteinlik antwurd komt del op in frij dúdlik “ja”. Allinnich foar Föhr-West en it westerlauwerske Frysk sjocht er der noch in gat yn, hoewol foar beide likegoed mei bedrigings. Foar de oare dialekten ek it Sealtersk hat er de moedfearren hingje litten. It ûnderwiis liket mis-kien kwantitatyf noch wol wat, mar kin foar fierwei it meastepart fan ‘e learlingen nea ta in foldwaande taalkompetinsje liede. Der binne ek te min natuerlike taalgebrûkssitewaasjes, dat wêrta soene men de ynspanning ek dwaan? Boppedat driget der konkurrinsje fan it Ingelsk yn ‘e skoallen. Besiten fan “nur kleine Insidergroups” oan oare minderheidsgebieten geane neffens him ten koste fan de eigentlike “Sprach- und Kulturarbeit”. De wetlike maatregels ha inkeld in symboalfunksje, en binne “in der heutigen Sprachsituation vom Inhalt her total realitätsfremd”. De aksje yn 2004 “Niebüll - eine friesische Stadt!” hie earder in fraachteken ynstee fan in útropteken ha moatten, omdat noch mar in pear persint fan ‘e ynwenners Frysk praat, en dat binne meast âlderen. Yn 1927 wie it noch hast 50%. It Noardfrysk is folle mear bedrige as dat “die eigenen Vereinsfunktionäre - wohl aus strategischen Gründen – gegenüber Politik und Allgemeinheit zuzugeben bereit sind”. Yn dat ferbân is it mei de seksje Noard fan ‘e Fryske Rie, dy’t projektjild ferpartet, ek mis, omdat dy “weder ausreichend fachkompetent, noch demokratisch legitimiert ist”.

Koartsein, it Noardfrysk hat syn tiid hân, en it wurdt dus tiid om it “loszulassen”, ynstee fan om “mit Kampf und Krampf zu versuchen, ein stets funktions- und substanzleerter werdendes Sprachmedium künstlich am Leben zu erhalten”. “Freilich eine wahrlich schmerzliche Einsicht für jemanden, der das letzte Jahrzehnt seines aktiven Berufslebens (und sozusagen nebenamtlich seit den 1960er Jahren) in den Dienst der Erhaltung und Förderung ebendieser Minderheitensprache gestellt hat”. Wat bliuwt der foar in ûndersiker dan noch oer? “In dem heutigen Stadium des Dialektabbaus dürfte die sinnvollste Aufgabe der Dialektforscher darin bestehen, mit ihrem sprachsoziologischen und linguistischen Fachwissen die Abwicklung der Dialekte behutsam aufklärerisch zu begleiten, statt die kleine Schar konservativer Dialektbefürworter bei ihrem aussichtslosen Rückzugsgefecht zu unterstützen”. Århammar skynt dy taak yn ‘e foarm fan dit artikel yndied himsels oplein te hawwen. En is it Noardfrysk ienris ferdwûn, dan bliuwt der, tanksij de rykdom oan materiaal dy’t yn ‘e rin fan ‘e jierren al sammele is, “für Generationen Nordfrisisten genug zu tun, nachdem sie während der letzten Jahrzehnte viel Zeit in die Unterstützung der praktischen Spracharbeit investiert haben”.

(siebren dyk)

US WURK LIX (2010), p. 90

Alastair Walker, 'Friesisch, Hochdeutsch und die Sprachenvielfalt in Nordfriesland'. Yn: Michael Elmentaler (útj.), Deutsch und seine Nachbarn. Frankfurt am Main (2009), Peter Lang, 15-29.

De útjouwerij Peter Lang is in nije rige begûn ûnder de titel “Kieler Forschungen zur Sprachwissenschaft”. Yn ‘e redaksjeried dêrfan sjogge wy ek de nammen opdûken fan ‘e Kieler frisisten Jarich Hoekstra en Alastair Walker. De earste jefte fan dy rige hat as tema “Deutsch und seine Nachbarn”. Alle oanbuorjende talen fan it Dútsk wurde dêrby wol sa’n bytsje bylâns gien. Under “Deutsch” moat dêrby wol it Heechdútsk ferstien wurde: it Platdútsk krijt ek in apart haadstik tadield, en de Dútske dialekten allyksa. Ja, sels it Ingelsk wurdt as oanbuorjende taal kwalifisearre, fanwegen de oanboazjende Ingelske ynfloed yn it Dútsk. Fierders jout de bondel net de yndruk dat er hiel strak redigearre is; de kundichheden of foarkarren fan ‘e oanbelangjende skribinten skine in wichtige rolle spile te hawwen, dat al ôf te lêzen is oan ‘e titels. It haadstik oer it Italjaansk hjit bygelyks fan “Deutsch im Kontakt mit Italienisch: das bilinguale Individuum”, wylst de Frânske bydrage giet oer “Französisch und Franzosen im Deutschland des 18. Jahrhunderts”. Dat der net nei in systematyske dekking stribbe is, kin ek ôfnommen wurde oan it haadstik oer it Nederlânsk. Dat beheint him ta te taalsitewaasje yn ‘e Belgyske stripe krekt ûnder Súd-Limboarch.

It Frysk krijt omtinken yn ‘e foarm fan it Noardfrysk. It Eastfrysk is oars ek in direkte buorman fan it Dútsk, mar dat skynt dus fergetten te wêzen. Alastair Walker syn bydrage is oars wol nijsgjirrich, ek al bliuwt er wol wat yn it anekdoatyske stykjen. It sintrale tema is it grutte tal talen en dialekten dat yn it gebiet sprutsen wurdt. Walker jout in koart histoarysk oersjoch fan it ûntstean fan ‘e meartaligens, en fan de ûndersiken nei it fenomeen. De tastân kin yn it Noardfrysk hiel komplisearre wêze. Mar leafst fiif talen kinne in rolle spylje (Heechdútsk, Leechdútsk, Ryksdeensk, Súdjitsk en Frysk), en it Frysk hat dan noch wer allegearre dialekten. Yn paragraaf trije wurdt fan dy taalsitewaasje in soarte fan typology jûn, fan ientalige doarpen (de ientalich Heechdútske baaiplakken op Sylt bygelyks) oant en mei it fjouwertalige gebiet yn it noarden fan ‘e Wiedingharde. Paragraaf 4 giet oer “Sprachbiographien”. Der wurde in pear foarbylden jûn hoe’t yn in famylje binnen en tusken generaasjes de kar fan te brûken taal feroarje kin. It is dêrby net altyd sein dat it Frysk by foarried de ferliezende partij is. Yn ‘e lêste paragraaf giet Walker yn op wat de taalkar by in petear tusken meartalige Friezen beskiede kin. Hy wiist dêrby bygelyks op taalkennis, domein, formelens, peteatema en taalbewustwêzen. It artikel jout yn syn algemienens in goede yndruk hokker aspekten allegearre yn ‘e komplisearre Noardfryske meartaligens meispylje kinne. Wat men lykwols wat mist, is in neiere

oantsjutting fan it relative gewicht fan 'e ûnderskate faktors. (siebren dyk)

Jarich Hoekstra, 'The AND + infinitive construction in the North Frisian - Low German - Danish language contact area'. Yn: Alexandra N. Lenz, Charlotte Gooskens & Siemon Reker (útjs.), Low Saxon dialects across borders - Niedersächsische Dialekte über Grenzen hinweg. Stuttgart (2009), Franz Steiner Verlag [= ZDL-Beiheft 138], 245-272.

Yn it Fêstewâlsnoardfrysk bestiet in konstruksje dy't wat liket op 'e westerlauwerske IPI. De konstruksje begjint ek mei it wurd *en*, dat folge wurdt troch in tiidwurd yn 'e ymperatyffoarm. In foarbyld is in sin as *dat äs lächt [än liir Freesk]* út it dialekt fan 'e Wiedingharde, dêr't Hoekstra him yn dit artikel fierders op konsintrearret. Letterlik oerset wurdt dy sin: "it is maklik en lear Frysk". Der binne lykwols wichtige ferskillen mei de gewoane IPI. De Noardfryske konstruksje hat net allinne in bredere distribúsje, mar ek oare eigenskippen. Sa kinne der bygelyks fraacheleminten út ekstrahearre wurde, en sinnen mei dat "en" kinne njonkenskipt wurde troch de konjunksje "of". Hoekstra komt ta de konklúzje dat it Noardfryske "en" oars analysearre wurde moat as it westerlauwerske. Dat lêste sjocht er as in wier (njonkenskikkend) bynwurd, wylst neffens him it Noardfryske "en" in ynfinityfmarkearder is. It soe in prefiks wêze, ferlykber mei in elemint as "te"; om it foarheaksel net strânje te litten, moat de ynfinityf nei it foarheaksel ferpleatst wurde.

Sosjolingwistysk is de konstruksje ek nijsgjirrich. Hy komt ek foar yn it Platdútsk en it omgongsheechdútsk fan Schleswig. Fanâlds is al útholden dat er ûntstien is ûnder Deenske ynfloed, dêr't meispile hawwe sil dat yn 'e útspraak fan it Deensk de wurdjes "te" en "en" net útinoar holden wurde. Hoekstra hâldt hjir út dat de Platdútsers de Denen net sa lyk neidien hawwe, mar dat de konstruksje earder ûntstien is omdat yn 'e 19de ieu it Deensktalige befolkingsskift massaal oergie op it Platdútsk en dêrby guon fan 'e Deense skaaimerken oerplante yn 'e nije taal. Dêrby sil holpen ha dat de autochtoane taal al in "en + ymperatyf"-konstruksje hie. De foar it meastepart trijetalige sprekkers fan it Fêstewâlsnoardfrysk soene yn dy feroaring yn it Platdútsk meilifte wêze. (siebren dyk)

Renée van Bezooijen, 'The pronunciation of /r/ in Frisian. A comparative study with Dutch and Town Frisian'. Yn: James N. Stanford & Dennis R. Preston (útjs.), Variation in Indigenous Minority Languages. Amsterdam/Philadelphia (2009), John Benjamins Publishing Company, 299-318.

De flagge dekt de lading hjir folslein. Yn 'e foarige ieu hat it Nederlânsk der twa nije typen /r/ by krigen: de uvulêre *r* (de kiel-*r*, de brijkers-*r*) en /de saneamde 'Gooise *r*'. Van Be-

US WURK LIX (2010), p. 92

zooijen giet nei oft it Frysk, dat ommers yn nau kontakt mei it Nederlânsk stiet, dêr net in skamper fan krigen hat. Dat is sa net, docht bliken: de ‘gewoane’ *r* (de tosk-*r*) stiet yn it Frysk as in hûs. It brûken fan de uvulêre *r* is yn it Frysk frijwat stigmatisearre (dy’t soks dogge ‘kinne de *r* net sizze’). Yn it Stedfrysk hat dy *r* al in plakje krigen, mar de gewoane *r* is dêr ek gâns frekwinter. En al wurdt de Goaiske *r* yn Fryslân heger oanslein as wêr dan ek yn Nederlân, likegoed komt er yn it Frysk net foar. (willem visser)

Jarich Hoekstra (útj.), Die Weimarer Konversationen. Onnereesingü aaf Freesk (1760) auerseeetet voon Boy Jacobsen. Kiel (2009), Fach Friesische Philologie / Nordfriesische Wörterbuchstelle der Christian-Albrechts-Universität, Estrikken / Ålstråke 84.

Ien fan ‘e trêften fan it ynternet is dat jo mei dat helpmiddel noch wol ris wat fine kinne. Sa kaam Jarich Hoekstra al sneupendewei in Noardfrysk hânskrift op it spoar dat yn it Goethe- und Schiller-Archiv yn Weimar bewarre wurdt. It die bliken dat it fuortendaliks de grutste Noardfryske proazatekst fan foar 1800 is. Skriuwer is Boy Jacobsen, de heit fan ‘e Noardfryske leksikografy. Fan him wiene al in Göttinger en in Jenaer Glossar bekend, en hjir hat er wat soartgelikens by de ein hân. In besteande tekst út in Nederlânsk konversaasjeboek (in soarte fan foargonger fan “Hoe en wat in het ...”) hat er yn syn Nordergoesharder memmetaal oerset. De koarte haadstikjes hawwe hyltyd in tema, bygelyks oer it waar, oer keap en ferkeap of oer it op bêd gean. De tekst fan Jacobsen syn oersetting wurdt yn dizze Estrik yntegraal útjûn. In koarte ynlieding jout ynformaasje oer de opdrachtjouwer, de oarspronklike teksten en oer de wize fan útjaan. (siebren dyk)

Inge Heslinga, ‘Van ruzie tot fusie in de Friese literatuur’, Zacht Lawijd 8-4 (2009), 65-85.

Inge Heslinga, Leave Abonnee. Conflict tussen de Friese literaire tijdschriften De Tsjerne, Quatrebras en Asyl (1946-1968) (Groningen: MA Scriptie KCM, 2008); te rieplachtsjen yn Tresoar ûnder de sinjatueren CD788 en FRY5 18.13.02 hesl.

Ernst Bruinsma, ‘50 jaar Fries Letterkundig Museum. Een geschiedenis van de oprichting’, Zacht Lawijd 8-1 (2009), 26-39.

R.A. Ubbink, ‘Literair kwartier. Fokke Sierksma als literair radiocriticus bij de Regionale Omroep Noord’, De Vrije Fries 89 (2009), 9-44.

Janneke Spoelstra, ‘Dat vrouwen proberen uit hun underdog-positie te komen, vind ik prima. Hylkje Goïnga en de twadde feministyske weach’, Ensafh 2-2 (2009), 27-40.

It ôfrûne trijefearnsjier hat foar de Fryske literatuerskiednis en -wittenskip gâns opsmiten. It measte dêrfan sil, op in oar tiidstip en op in oar plak

as yn dizze rubryk, yn *Us Wurk* wiidweidiger op opgien wurde. Sa sydlings merk ik op dat der noch net earder yn minder as in jier tiid safolle dissertaasjes oer ûnderwerpen krekt út de Fryske letterkunde ferskynd binne. Mar leafst trije mûnske (of eins: frouske) boeken ha ik op myn buro te lizzen: Alpita de Jong, *Knooppunt Halbertsma. Joast Hiddes Halbertsma (1789-1869) en andere Europese geleerden over het Fries en andere talen, over wetenschap en over de samenleving* (Hilversum 2009); Joke Corporaal, *Grimmig eerlijk. Anne Wadman en het probleem van de Friese literatuur* (Ljouwert 2009); en Johanneke Liemburg, *Fedde Schurer. Biografie van een Friese koerier, 1868-1968* (Ljouwert 2010). Dat liket derop.

Oan de boppesteande dissertaasjes falt op hoe't der hyltyd mear omtinken komt foar de jierren fyftich en sechtich fan de foarige ieu. Krekt dy perioade kin – alteast nei myn betinken – ek oantsjut wurde as de heechtiid fan de Fryske literatuer. It wie de tiid fan it idee fan in autonome Frysktalige literatuer, fan *De Tsjerne*, de komst fan de eksperimintele poëzy en roman en ek – net ûnbelangryk – fan in folle breder en mear yn Literatuer (mei in haadletter) ynteressearre lêzerspublyk as tsjintwurdich. Dyselde belangstelling foar de jierren fyftich en sechtich sprekt ek út de yn dizze selde snuorje ferskynde tydskriftartikels. Ik telde yn resinte jiergongen fan tydskriften mar leafst fjouwer titels.

Belangryk liket my benammen it wurk fan Inge Heslinga. Sy skriuwt oer de nijsgjirrige foarskiednis en de úteinlike fusy fan de tydskriften *Asyl*, *De Tsjerne* en *Quatrebras*. It artikel is in bewurking fan har – oan de Ryksuniversiteit Grins as hiel goed wurdearre – masterskripsje: *Leave abonnee*. Heslinga hantearret in ynstitusjoneel, literatuer-sosjologysk perspektyf en brûkt foar har analyse de saneamde fjild-teory fan de Frânske sosjoloog Pierre Bourdieu. Har wurk is net allinnich fan belang fanwegen de beskriuwing en analyse fan dy ferneamde rûzje, dêr't lykas bekend de Bauke de Jong-affêre en de rol fan de Fryske Beweging yn de Twadde Wrâldoarloch in grutte rol yn spilen, mar benammen ek om de goede beskriuwing dy't sy jout fan it literêre fjild yn Fryslân yn de jierren 1946 oant 1968. Foar dat lêste jout de skripsje trouwens mear as it artikel.

Ernst Bruinsma publisearre yn it selde tydskrift (*Zacht Lawijd*) in bewurking fan syn lêzing foar it Frysk Filologekongres fan 2008. It is in goed resjersje, feitlik stik oer de begjinskiednis fan it Frysk Literêr Museum en Dokumintaasjesintrum (dat no ûnderdiel útmakket fan Tresoar). It FLMD waard oprjochte yn 1959 (offisjeel yn 1962) en lei him – yn neifolging fan it yn 1953 ta stân kommen Letterkundig Museum yn De Haach – út op it sammeljen, konservearjen en letter ek útstallen fan dokumintêr materiaal oangeande de Fryske literatuer. Bruinsma fergeliket yn it foarbygean koart de Fryske, de Nederlânske en de Flaamske situaasjes.

Yn *De Vrije Fries* giet R.A. Ubbink wiidweidich yn op de RONO-

US WURK LIX (2010), p. 94

lêzingen fan Fokke Sierksma. Dizze Dokkumer fan komôf waard letter in lanlik ferneamd godstsjinstwittenskipper en heechlearaar yn Leien, mar spile troch syn radiolêzingen foar de RONO (en fansels ek troch syn kritiken yn *De Tsjerne*) in belangrike rol yn de ûntwikkeling en bloei fan de Fryske literatuer. Krekt as syn spits Anne Wadman wie er slim beynfloede troch de ideeën fan Menno ter Braak, sa't dy út it tydskrift *Forum* bliken diene. De feroaringen yn de nei-oarlochske Fryske literatuer binne dêrsûnder dreech te begripen.

Yn it nije literêre tydskrift *Ensafh* jout Janneke Spoelstra in oersjoch en analyse fan it wurk fan Wadman syn (twadde) frou Hylkje Goïnga. Oan de feministyske ynslach fan har wurk wie har net ûnproblematysk houlik mei Wadman mei debet. Spoelstra set Goïnga net del as in fûleinich feministe, mar as in goed eksimpel fan 'women's writing', in frou dy't troch te skriuwen har 'frijmeitsje' koe fan ynsliten man-frou-patroanen en dy't sadwaande in moaie rige fan koarterferhalebondels produsearre. (goffe jensma)

Imke Hooyenga, 'Rixt, in Jongfryske skriuwster', Ensafh 1-1 (2009), 4-22.

Fan de dichteresse Rixt (Hendrika Akke van Dorssen, 1887-1979) is faak sein dat sy de earste skriuwer wie dy't de poëtika fan de Tachtigers, mei syn yndividueelste ekpresje fan de yndividueelste emoasje, yn de Fryske literatuer yntrodusearre. Hooyenga hat in moai artikel oer Van Dorssen skreaun, dêr't se yn ûndersiket hoe't dy har ferhold ta de Jongfryske Mienskip fan Douwe Kalma. Van Dorssen bleau, sa docht bliken, aardich op ôfstân fan dy Mienskip, wie ek gjin beweger, mar naam yn de jierren tusken 1916 en 1923 dochs regelmjittich diel oan it Jongfryske libben. Nijsgjirrich, miskien sels wol nijsgjirriger foar it bettere begryp fan Van Dorssen har dichtwurk, is dat Hooyenga sjen lit hoe't dat wurk yn de sammelbondel *De Gouden Rider* yn gronologyske folchoarder publisearre is en hoe't it like gronologysk ferfrissele is mei it leafdeslibben fan de dichteresse. It dichtwurk fan 'Rixt' kin mei oare wurden sjoen wurde as in direkte reaksje op wat Van Dorssen yn har libben oerkaam. (goffe jensma)